

Ing. Ivan Leiš

*První eseje
československých výplatních
otisků z období 1926 – 1931*

.....

Přednáška proslovená dne 1. září 2016 v Domu Portus při klubové
schůzce Klubu filatelistů, sběratelů specializovaných oborů, 00-15
Praha u příležitosti 90. výročí prvního použití výplatního stroje
v poštovním provozu dne 16. **září** 1926 v podatelkách Živnostenské
banky a České průmyslové a hospodářské banky v Praze

ESEJ 42 podle Seznam Bouška - Leiš ESEJ 51 nově objevená

DEFINICE

Výplatní stroj

Stroj, jehož výplatními otisky je možno automaticky zapravovat či zúčtovávat poštovní poplatky a vyplácet poštovní zásilky

Výplatní otisk

Otisk výplatního stroje na listovních zásilkách a dalších poštovních dokladech včetně interních, který vyznačuje výši uhrazeného poštovního poplatku spolu s místem a dobou zapravení a další údaje. Výplatní otisk zpravidla tvoří dvě hlavní části: denní a výplatní razítko. Dalšími údaji jsou označení oprávněného uživatele a další údaje.

ESEJ VÝPLATNÍHO OTISKU

**VÝPLATNÍ OTISK V CELKU ČI V ČÁSTEČNÉ PODOBĚ,
KDY VÝPLATNÍ OTISK NEMĚL OFICIÁLNÍ
OPRÁVNĚNÍ SLOUŽIT SVÉMU ÚČELU A VYPLACET
POŠTOVNÍ ZÁSILKY V POŠTOVNÍM PROVOZU**

Důvody vzniku esejí

„První essaye jsou otisky strojů, které by se mohly nazývat „stroji z pilnosti“. V dávnověku frankotypu.

Totíž v r. 1926 bylo projevení zájmu signálem k znásobení propagandy. K firmě, která zájemjevila, byl přinesen stroj opatřený již štočkem dotyčné firmy nebo ústavu. Byl-li obchod uzavřen, byl stroj ihned života schopen. Rozmýšlel-li se kupec, stroj nezahálel a hledal kupce jiného, až ho našel.“

Arch. Albert Jonáš v předmluvě ke svým Studiím o otiscích čsl. Francotypu, Praha 1933

FAQ

Jak vypadala eseje výplatního otisku?

Esej často měla tzv. plný vzhled a její součástí bylo denní razítko (s příslušnou dohlédací poštou), označení oprávněného uživatele výplatního stroje a výplatní razítko. Tyto části doplňovalo i číslo otisku.

Existují i případy, kdy eseje měla tzv. neúplný vzhled – jen denní razítko nebo jen označení uživatele. Naproti tomu nevyskytl se případ eseje výplatního razítka (pravděpodobně z důvodů, že byl považován za „ceninu“)

Jaké barvy měly eseje?

Eseje se vyskytly ve třech barvách – tehdy povolené červené, černé a modré (vzácné při úvahách o vyplácení novinových zásilek). Za zajímavost stojí, že někteří rytci daly esejím i barvu zlatou (později).

Jaký osud měly eseje?

Eseje jako štočky byly součástí nabídek ve formě předváděcích strojů či otisků. Z tohoto důvodu jejich rychlý oběh jsme zaznamenaly u mnoha vyrytých řádků výplatních otisků. Až na několik kusů, skončily pravděpodobně v soukromých sbírkách anebo ve šrotu.

Eseje jako otisky byly považovány za neplnohodnotné artefakty a nebyly předmětem sběratelského zájmu tak jako otisky prošlé poštou. Ke škodě sběratelů se doplňovaly „věrohodnými adresami“ a tak se znehodnotily. Eseje se zachovaly ve sbírce Alberta Jonáše a několika dalších sbírkách.

Albert Jonáš v této souvislosti napsal: „Viděl jsem často chybu sběratelů, kteří z neznalosti opatřili essay jakousi adresou, aby dodaly této vzhled postálnosti. Zníčí třeba i tím i vzácný kus. Nemůžeme essayim zvláště některým, upřítí zajímavost.“

Prošly zásilky s eseji poštou?

Eseje neměly oprávnění vyplácet zásilky. Tento případ by se neměl vyskytnout. Pokud ano jednalo by se o padělek anebo o velkou nepravděpodobnou náhodu.

Byly eseje součástí předváděcích strojů a jejich otisků?

Ano, byly. Eseje neležely jen v zásuvkách rytců či prodejců. Aktivně prodávaly výplatní stroje. Převážně jen jeden den, proto jsou vzácné a některé prakticky nesehnatelné.

První eseje československého výplatního otisku

(příklady otisků před oficiálním schválením výplatního otisku v čsl.poštovním provozu 9.9.1926)

Dodatek k přednášce I. Leiše v Domu Portus dne 1. 12. 2016

Přehled:

1 – Esej Pražských vzorkových veletrhů s datem 1. 6.1926 ,Pošta PRAHA 25

Zhotoveno firmou Francotyp (závod Anker) na základě žádosti firmy Jarolímek

2 – Úvěrová složka v archivu ČNB o poskytnutí úvěru pro firmu B. Jarolímek na nákup výplatních

strojů – nedatováno, pravděpodobně první polovina roku 1926 (konec června?)

3 – Dtto – vlastní žádost

4 – Esej výplatního stroje Česká průmyslová a hospodářská banka v Praze s datem 14. 6.1926

5 – Esej výplatního stroje Pražské vzorkové veletrhy s datem 15. 6. 1926 (stroj později s označení Živnostenská banka byl 1. oficiálním strojem v ČSR)

6 - Výtažek z Tribuny filatelistů (číslo 19/1926) oznamující výplatní stroje v provozu

Esej s datem 19. 6. 1926 (Česká průmyslová a hospodářská banka v Praze)

Esej s datem 14. 7. 1926 (Živnostenská banka v Praze)